

anstrengelser, som ble gjort for å nå andre mål" (s. 204). Arne Kommisrud gentager s. 226-27 de samme Rokkan-passager som Peter Flora s. 106-107, men derefter går han heldigvis i en anden retning, nemlig til en frugtbar sammenligning af Rokkans analysestrategi med Perry Andersons, Immanuel Wallersteins og Barrington Moore Jr.s.

Ud over de artikler der behandler Rokkans europæiske model som helhed, rummer antologien tre artikler, af Stein Ugelvik Larsen, Jostein Ryssevik, og Tor Bjørklund, der specielt konfronterer Rokkans center-periferi model med den historiske udvikling i Norge. Det er bestemt ikke på alle punkter, udviklingen følger modellen. Men værdien af at have en underliggende model til at styre sin forskningsstrategi og forholde sine resultater til træder klart frem i disse artikler, og man kunne ønske at et lignende teoretisk samlingspunkt fandtes for Danmarks vedkommende.

Et tredje sæt af artikler kaster lys over tilblivelsen af norsk samfundsforskning i efterkrigsårene. Det begynder allerede i Bernt Hagtveds spidsartikel, men når så til fuld udblæsning i Fredrik W. Thues fyldige artikel om Arne Næss-kredsen og Oslo-versionen af den logiske empirisme. Som det vil være nogle bekendt, begyndte Stein Rokkan sin videnskabelige karriere som filosof. De som har kendt ham senere (som undertegnede) kunne blive slået af hans universelle og encyklopædiske viden om alt fra europæisk idéhistorie og 1500-årenes magtkampe til regressionsanalyse og computerteknik. Det er fascinerende i denne antologi at følge de dybereliggende ræsonnementer, der har ligget til grund for Stein Rokkans faglige udvikling. Fredrik Thues artikel suppleres længere henne i antologien gennem kortere artikler af Thorstein Hjellum og Sten Sparre Nilson, og tilsammen tegner de et billede af en stærkere og mere bevidst empirisk-adfærdsvidenskabelig revolution i Oslo i begyndelsen af 1950'erne, end man finder det ret mange andre steder. Rokkan engagerede sig dybt i denne udvikling, og den karakteristiske åbenhed over for nye tankegange, som prægede hele hans værk og alle diskussioner, han deltog i, skriver sig åbenbart ikke bare fra hans elskværdige gemyt, men også fra en gennemtænkt videnskabelig position.

Ole Borre
Institut for Statskundskab

Heine Andersen (red.), *Sociologi - en grundbog til et fag*, København: Hans Reitzels Forlag A/S, 1992, 324 s.

När man som lärare i sociologi läser en "grundbog" som den här föreliggande, gör man så i perspektivet: fungerar den som kursbok för nya studenter i ämnet sociologi; har den pedagogiskt värde; vad krävs av läraren som leder kursen? Utifrån detta perspektiv har jag både ros och ris att ge till den av Heine Andersen redigerade textboken *Sociologi - en grundbog til et fag*.

anstrengelser, som ble gjort for å nå andre mål" (s. 204). Arne Kommisrud gentager s. 226-27 de samme Rokkan-passager som Peter Flora s. 106-107, men derefter går han heldigvis i en anden retning, nemlig til en frugtbar sammenligning af Rokkans analysestrategi med Perry Andersons, Immanuel Wallersteins og Barrington Moore Jr.s.

Ud over de artikler der behandler Rokkans europæiske model som helhed, rummer antologien tre artikler, af Stein Ugelvik Larsen, Jostein Ryssevick, og Tor Bjørklund, der specielt konfronterer Rokkans center-periferi model med den historiske udvikling i Norge. Det er bestemt ikke på alle punkter, udviklingen følger modellen. Men værdien af at have en underliggende model til at styre sin forskningsstrategi og forholde sine resultater til træder klart frem i disse artikler, og man kunne ønske at et lignende teoretisk samlingspunkt fandtes for Danmarks vedkommende.

Et tredje sæt af artikler kaster lys over tilblivelsen af norsk samfundsforskning i efterkrigsårene. Det begynder allerede i Bernt Hagtveds spidsartikel, men når så til fuld udblæsning i Fredrik W. Thues fyldige artikel om Arne Næss-kredsen og Oslo-versionen af den logiske empirisme. Som det vil være nogle bekendt, begyndte Stein Rokkan sin videnskabelige karriere som filosof. De som har kendt ham senere (som undertegnede) kunne blive slået af hans universelle og encyklopædiske viden om alt fra europæisk idéhistorie og 1500-årenes magtkampe til regressionsanalyse og computerteknik. Det er fascinerende i denne antologi at følge de dybereliggende ræsonnementer, der har ligget til grund for Stein Rokkans faglige udvikling. Fredrik Thues artikel suppleres længere henne i antologien gennem kortere artikler af Thorstein Hjellum og Sten Sparre Nilson, og tilsammen tegner de et billede af en stærkere og mere bevidst empirisk-adfærdsvidenskabelig revolution i Oslo i begyndelsen af 1950'erne, end man finder det ret mange andre steder. Rokkan engagerede sig dybt i denne udvikling, og den karakteristiske åbenhed over for nye tankegange, som prægede hele hans værk og alle diskussioner, han deltog i, skriver sig åbenbart ikke bare fra hans elskværdige gemyt, men også fra en gennemtænkt videnskabelig position.

Ole Borre
Institut for Statskundskab

Heine Andersen (red.), *Sociologi - en grundbog til et fag*, København: Hans Reitzels Forlag A/S, 1992, 324 s.

När man som lärare i sociologi läser en "grundbog" som den här föreliggande, gör man så i perspektivet: fungerar den som kursbok för nya studenter i ämnet sociologi; har den pedagogiskt värde; vad krävs av läraren som leder kursen? Utifrån detta perspektiv har jag både ros och ris att ge till den av Heine Andersen redigerade textboken *Sociologi - en grundbog til et fag*.

De fyra första kapitlen är teoretiska och avsedda att ge läsaren insikter i sociologins historia och nuvarande kunskapsläge. Alla som undervisat nybörjare i sociologi vet hur svart det är att på kort tid överföra och väcka intresse för sociologins abstrakta grundfrågor. Jag har en misstanke om att studenter i avsaknad av socialt engagemang lär sig rabbla ett antal begrepp, hämtade från Marx, Weber och Durkheims texter. Pensumläringen gör, att när första tentamen är avklarad glöms innehållet. Därför är frågan: klarar den föreliggande grundboken av att delge studenter det som C. W. Mills kallade den "sociologiska fantasin" - att se skärningspunkten mellan historia och biografi, mellan samhälle och individ, mellan tradition och person, ja - mellan struktur och aktör?

Heine Andersens två inledande kapitel introducerar läsaren i sociologins rötter och i den Parsonianiska funktionalismens snarigheter. Fackmässigt har Andersen lagt ner ett beundransvärt arbete i att presentera Parsons - men lidelsen hos denne att "förvetenskapliga" sociologin och att ge den en abstrakt teoretiskt utformning i klass med Keynes "allmänna ekonomiska teori" försvinner i Andersens presentation. Nils Mortensens kapitel om interaktion, fenomenologi och social (sam)handling vittnar om författarens kompetens. Men Goffman utgör alltid ett tacksamt ämne; att få studenter att se den sociala verkligheten som en teaterscen som föregåtts av träget bakgrundsarbete ("staging") är ur alla synpunkter stimulerande. Det är viktigt att som Mortensen påpeka den direkta länken mellan Parsons och Garfinkel; att få studenter att inse att det centrala sociologiska metodspörsmålet ligger i att finna en archimedisk punkt för själva beskrivningen av den sociala verkligheten och att rucka på den "för-givet-tagna" verklighetsuppfattningen hos oss själva. Jag tror att just det här (beskrivnings)problemet är det verkligt svåra vad gäller undervisning i och förståelse av sociologi. Problemet tas sällan på riktigt allvar, utan försvinner i det kausalanalytiska problemet: är sociologin en förklarande vetenskap eller inte?

Lars Bo Kasperson har den otacksamma uppgiften att på begränsat utrymme beskriva det komplexa förhållandet mellan struktur och aktör hos Bourdieu, Habermas och Giddens. Det blir nödvändigtvis en översiktlig presentation. Det hade varit önskvärt att strukturera texten kring vissa originaltexter av respektive teoretiker i syfte att renodla det säregna hos var och en. Problemet i undervisningen är ju att minska glappet mellan abstrakt text och studenternas egen förståelse.

Den här föreliggande grundboken illustrerar blott ett allmänt problem: det är lättare att introducera sociologi kring en uppsättning substantiella problem (klass och kön, familj, brott och straff etc.) än medelst dess abstrakta teorier. Den resterande delen av boken (kap. 5 - 17) ägnas åt skilda kapitel rörande *sociala institutioner*. Tyvärr är återkopplingen mellan de teoretiska avsnitten i början och de följande substantiella avsnitten bristfällig. Ett sådant påstående ska inte ses som blott kritik utan som en bekräftelse av ett i det närmaste oöverstigligt problem vid redigeringen/förfärdigandet av sociologiska textböcker - det finns ett glapp (att erkännas av oss alla) mellan "abstraherade"

teorier och substantiella/empiriska problem. Om detta är ett säreget problem som vidhäftar just vår egen vetenskap vet jag inte, men problemet finns där: när Giddens gör empiriska utsagor är de som regel ganska ointressanta; Bourdieus speciella kompetens ligger i hans empiriskt förfinade distinktioner; Habermas excellerar i teoriska distinktioner, medan hans empiriska ansatser ofta utgörs av grova (om än intressanta) generaliseringar.

Om man finge önska något utöver de fyra teoretiska avsnitten i början, vore ett avsnitt om sociologin som problematisk vetenskap att rekommendera. Det påpekas (s. 84) att det råder en närmast babelsk förvirring i modern sociologi. Man undrar naturligtvis varför samstämmigheten gått förlorad. Här hade funnits tillfälle att introducera problemet med "det sociala" som grundlag för vetenskap, i synnerhet som det inte längre finns någon enighet om vad det egentligen innebär. Då hade getts möjlighet att introducera Luhmann - vars systemteoretiska ansatser trots påtaglig vitalitet tyvärr fortfarande sätts på undantag. Det bör också noteras, att Foucault och det maktteoretiska perspektivet inte fått det utrymme som det fortjänar. Urval måste alltid företas vad gäller textböcker i sociologi - men önskvärt är naturligtvis att urvalet i fråga redovisas. Ett förord eller slutord i den riktningen hade varit på sin plats.

Som redan noterats, så är det mycket mer tacksamt att redovisa sociologins relevans med hjälp av en uppsättning empiriska problemställningar. Som svensk har jag naturligtvis läst huvuddelen av boken utifrån ett samnordiskt perspektiv: kan texterna användas även vid svenska universitet? Några kapitel är av sådan hög kvalitet, att jag med glädje skall rekommendera dem som undervisningstexter. T.ex. finner jag Erik Jøgen Hansens kapitel om "sociale klasser og social olighed" intressant - både ur teoretisk och empirisk synvinkel. Det är välskrivet och väcker engagemang hos läsaren; hur ska man t.ex. klassindela den kvinnliga delen av befolkningen? Som kvinnlig läsare kan man naturligtvis fråga varför inte "könet" fått ett eget avsnitt - feminismen förblir ju ett vitalt moment inom den sociologiska disciplinen? Även avsnittet om "ekonomi, produktion och arbete", skrivet av Helge Hvid-Møller, håller hög klass: det ger en god orientering och väcker vidare intresse hos läsaren. T.ex. ställde jag mig själv frågan hur man som sociolog ska se på den höga arbetslösheten idag - gissel eller möjlighet? Avsnitten om "politisk sociologi" och "velfærdsstat" ger goda översikter i respektive problemkomplex - och jag ska rekommendera dem som underlag för svenska studenter. Flemming Mikkelsen tycks mena, att det bland moderna väljare finns en starkare politisk mobilisering, även om så har skett på bekostnad av den traditionella partistrukturens försvagning. Här finns i sanning utrymme för intressan empiriska och teoretiska undersökningar - med implikationer för relationen mellan aktör och struktur! John Andersens och Jørgen Elm Larsens avsnitt om välfärdsstaten väcker på liknande sätt intresse hos läsaren: Walter Korpi (och indirekt Gösta Esping Andersens) välfärdsmodell syns ju på nästan Hegelskt maner harmoniera abstrakt teori med (skandinavisk) välfärdsolitik! Splittrad i synen på Svea Rikes storhet undrar man varför inte Foucault-inspirerade tankar om "gouvernement et police" fått spridning i välfärdsforskningen?

Däremot är jag mindre begestrad i Kirsten Thomsens kapitel om "familj og livsfaser". Presentationen är diffus och frågeställningarna inte klargjorda, något som är beklagligt med tanke på familjeinstitutionens centralitet. Kritiken av Parsons (numera så tröttsam...) mister sin udd eftersom ingen redlig presentation av Parsons komplexa teorier om familj och socialisation alls företas. Samlevnads- och/eller äktenskapsformer är idag högaktuella; homosexuella par propsar ju på att legalisera sina förhållanden. Individualiseringen av det sociala livet gör samlevnadsformer på en och samma gång riskabla och nödvändiga - här finns gott om exempel på de många ambivalenta förhållandena som omger *centrala* sociala institutioner. Samma fyrkantiga och sociologiskt oraffinerade perspektiv finner jag i avsnittet om "uddannelse og undervisning", författat av Henning Salling Olesen. Presentationen är oklar och diffus - med ett ouppklarat förhållande till den gamle Marx. Som familjeinstitutionen så har även undervisningsinstitutionerna, både de primära och de sekundära, duala sociologiska implikationer - med Giddens terminologi; de "möjliggör" och "begränsar" individens handlingsutrymme på en och samma gång. Att kunna se och göra reda för detta dubbelperspektiv torde vara en väsentlig uppgift för alla icke ideologiblinda sociologer.

Kapitel 11, om "kommunikation og massemedia" av Henning Dahl har inga ideologiska bindningar, men saknar ett sammanhållande spörsmål: glappet mellan abstrakt språk- och symbolteori och aktuella konkreta massmedia-problem blir följaktligen stort. Jag är även tveksam till om den moderna massmedieforskningen med dess teoretiska och metodiska ramifikationer beskrivs tillfredsställande? Kapitel 12 om "sundhed og samfund" av Bjørn Ewald Holstein relaterar en mängd observationer om hur skilda sjukdomssymptom drabbar skilda befolkningslager, men inget sammanhållande sociologiskt spörsmål redovisas (utöver det vaga klassproblemet). Samma brist, om än på ett annat plan, finner jag i avsnittet om "kultur og symboler" av Jonathan Schwartz. Det lyckas inte Schwartz att göra reda för varför sociologin idag antagit en så stark kulturalistisk inriktning; (post)modern sociologi är ju i mångt och mycket blott en pendang till antropologin.

Hanne Foss Hansens redovisning av "forskningsorganisation og forskningssociologi" är utomordentligt klar både som översikt och som pedagogisk text. Det starkaste och mest spännande avsnittet i hela boken finner jag i övrigt i texten om "social kontroll" författat av Flemming Baldsvik. Det lyckas Baldsvik - i en f.ö. mycket välskriven text - att fånga just ambivalensen i samhällets formella kontrollsysteem; ju mer formell kontroll (t.ex. av trafikövervakning), desto svagare blir den informella kontrollen - och därmed urholkas indirekt verkningarna av det formella kontrollsysteem. Jag ställer mig frågande till Søren Riskjers presentation av sportsociologi som ett misslyckat projekt - med tanke på dess starka ställning i bl. a. den engelska sociologin. Ole Riis' presentation av religion og religionssociologi är välskriven, men lyckas inte göra reda för den pånyttfödda religionens relevans i det moderna samhället. Den civila religionen begränsas inte längre av ett avgränsat teologiskt system utan sprids fritt till allt vidare områden, vilka i sin tur emotionaliseras och

intensifieras; nationalismen är väl ett bra exempel på den pånyttfödda religionens relevans.

Jag har beskrivit innehållet i *Sociologi - en grundbog til et fag* genom dess manifesta innehåll. Naturligtvis finns det sociologiska spörsmål och institutioner som inte får en utförlig redovisning i boken. Men redaktionen av en textbok i sociologi är beroende av den kompetens som finns tillhanda vid författandet av en bok - och jag förmodar *Sociologi - en grundbog til et fag* avspeglar den sociologiska topografin i Danmark. I detta sammanhang hade ett slutord varit på sin plats om just dansk sociologi. Varför har det varit så svårt för dansk sociologi att göra sig gällande som institutionaliserad samhällsvetenskap jämfört med förhållandena i Norge, Sverige och Finland. Det finns helt klart flera kompetenta danska sociologer, men bevisligen svaga sociologiska institutioner. Här ges ett utmärkt tillfälle att reflektera över aktör versus struktur på sociologins eget verksamhetsområde. Ibland lyckas det för aktörer att befästa sin strukturella ställning (som disciplin), ibland inte. Varför gick det så snett för sociologin i Danmark, när norska sociologer lyckade så väl i sitt värv. I Sverige har det lyckats sociologin att befästa sin ställning som akademisk institution - med eller utan aktörer! Här finns utrymme för sociologisk grundforskning angående den egna disciplinen - men det är möjligen ett tema för en annan bok!

Margareta Bertilsson
Lunds Universitet

Erik Meier Carlsen, *Plads for dem alle? Strid og forvandling i Socialdemokratiet*, Forlaget Hovedland, 1992, 175 s.

1992 var året, da Socialdemokratiet, for første gang siden Th. Stauning i 1910 af et flertal i hovedbestyrelsen blev valgt til forretningsfører, blev kastet ud i et helt åbent og regulært kampvalg om formandsposten på en dertil hasteindkaldt ekstraordinær partikongres.

1992 var året, da partiet for første gang siden 1. verdenskrig kunne fejre et ikke overvældende glørværdigt 10-års jubilæum som oppositionsparti.

1992 var året, hvor partiet for første gang siden 1910 kunne notere, at det havde haft en formand, som ikke også var blevet statsminister.

1992 var året, hvor partiets ledelse oplevede en desavouering i megaklassen, da 2/3 af partiets vælgere trodsede den samlede partiledelses anbefaling og stemte nej ved folkeafstemningen om Maastricht-traktaten den 2. juni.

Lutter historiske begivenheder som til fulde kan begrunde, at der bliver gransket i, hvad årsagerne kan være til, at det er kommet så vidt med det parti, - og den bevægelse som det er en del af - som ubestridt har stået og i vidt omfang fortsat står som en af de politiske hovedkræfter i det danske samfund.

Indtil forskerverdenen får samlet sig sammen til også at påtage sig denne